

MAPIRANJE IN ANALIZA TEMATSKEGA POLJA ZGODOVINE V ŠTIRIH ZNANSTVENIH REVIJAH MED LETI 2009 IN 2021 S POUČENOSTI NA POVEZANOSTI Z ANTROPOLOGIJO

Andrej NATERER

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenija
e-mail: andrej.naterer@um.si

Nirha EFENDIĆ

Narodni muzej Bosne in Hercegovine, Oddelek za etnologijo, Zmaja od Bosne 3, 7100 Sarajevo, Bosna in Hercegovina
e-mail: efendicnirha@yahoo.com, etnologija@zemaljskimuzej.ba

IZVLEČEK

Avtorja se v prispevku osredotočata na vprašanje o integriranosti antropologije v znanstvenem polju slovenske zgodovine v zadnjem desetletju. Prispevek temelji na analizi 1707 znanstvenih in strokovnih prispevkov, ki so bili objavljeni med leti 2009 in 2021 v štirih reprezentativnih znanstvenih revijah s področja zgodovine, in sicer Studia Historica Slovenica, Zgodovinski časopis, Acta Histriae in Annales, Series Historia et Sociologia. Preko analize vsebine obravnavanih prispevkov članek analizira glavna tematska področja, razkrije integriranost tematskega polja zgodovine in obravnava vpetost antropoloških vsebin v širše tematsko področje slovenske zgodovine v analiziranem obdobju.

Ključne besede: zgodovina, antropologija, analiza vsebine, tematsko mapiranje, povezava med antropologijo in zgodovino

MAPPATURA E ANALISI DEI CAMPI TEMATICI DI STORIA IN QUATTRO RIVISTE SCIENTIFICHE NEL PERIODO 2009–2021 CON PARTICOLARE RIFERIMENTO ALL'ANTROPOLOGIA

SINTESI

Gli autori si concentrano su questioni relative all'integrazione dell'antropologia nel campo scientifico della storiografia slovena nell'ultimo decennio. Il contributo si basa sull'analisi di 1707 contributi scientifici e professionali pubblicati tra il 2009 e il 2021 in quattro riviste scientifiche di rilievo nel campo della storia, vale a dire Studia Historica Slovenica, Zgodovinski časopis, Acta Histriae e Annales, Series Historia et Sociologia. Attraverso l'analisi del contenuto dei contributi esaminati, l'articolo analizza le principali aree tematiche, rivela poi l'integrazione del campo tematico della storia e infine analizza l'integrazione dei contenuti antropologici nella più ampia area tematica della storiografia slovena durante il periodo analizzato.

Parole chiave: storia, antropologia, analisi dei contenuti, mappatura tematica, legame tra antropologia e storia

UVOD

Antropologija je še do nedavnega uživala sloves študije *oddaljenega, nenavadnega in eksotičnega*. V eni od svojih klasičnih koncepcij je bila osnovana na štirih stebrih, in sicer na socialni in kulturni antropologiji, fizični oziroma biološki antropologiji, lingvistični antropologiji in arheologiji (Rabinow, 1984; Morris, 2012). Kljub temu, da je ta koncepcija do določene mere še vedno relevantna in da tudi sloves *oddaljenosti, nenavadnosti in eksotičnosti* še vedno vztraja, je antropologija danes bistveno bolj kompleksna in integrirana. Za razliko od antropologije nekoč, sodobna antropologija (Goodenough, 2002, 435):

[...] pokriva skoraj vse vidike človeškega obstoja in človeško zgodovino od samih začetkov. Kot dokazuje študija, je bil na številnih področjih dosežen pomemben napredek, ki vključuje interdisciplinarno sodelovanje ne le med pod-področji antropologije, ampak tudi z drugimi znanstvenimi in humanističnimi disciplinami. Verjetno prihaja najpomembnejši prispevek k obščemu razumevanju in socialnim politikam prav skozi demonstracijo, da je kulturne razlike potrebno iskati v zgodovini in ekologiji, in ne biologiji.

Primeri dobrega disciplinarnega sintetiziranja, ki vključujejo tudi zgodovino in antropologijo, so številni (prim. Mathur, 2000), med najodmevnejšimi naj omenimo le deli Jareda Diamonda (2003) in Yuvala N. Hararija (2014). Vseeno pa na disciplinarni ravni ostaja vprašanje, kakšen je odnos med zgodovino in antropologijo. Kljub temu, da tako zgodovinarji kot tudi antropologi prepoznavajo pomembnost integracije obeh ved, pa generalnega odgovora na vprašanje povezanosti obeh ved ni. Ena redkih študij, ki se je dejansko osredotočala na odnos med obema vedama, je študija Saloni Mathur z naslovom »History and Anthropology in South Asia: Rethinking the Archive« (2000). Avtorica se je skozi preučevanje odnosa med zgodovino in antropologijo v Južni Aziji v zadnjih dveh desetletjih osredotočala na prispevek obeh ved na oblikovanje intelektualne prakse post-kolonialne antropologije. V svoji študiji je analizirala korpus interdisciplinarnih študij, objavljenih v osemdesetih in devetdesetih letih prejšnjega stoletja, s poudarkom na zgodovinopisju. V svoji analizi je preko identifikacije vzajemno povezanih tem identificirala 5 vzajemno povezanih tem, in sicer (1) *problem Evrope*, (2) interpretacije moči in znanja v kolonialnih arhivih, (3) iskanje indigenih oblik znanja, (4) fenomen nasilja in etničnega konflikta ter (5) specifične teme, vezane na spol in feministično kritiko. Avtorica (Mathur, 2000, 89) poudari,

da »[...] antropologije v Južni Aziji ni več mogoče izvajati, ne da bi se posvetili eni ali več od teh petih tem. Kakršna koli skrb za sodobne transnacionalne ali kulturne konfiguracije v Južni Aziji ali bodočimi post-kolonialnimi nacionalnimi državami, mora biti povezana s kolonialno zgodovino in specifičnimi formacijami modernosti, ki jih je ustvarila«.

Kljub temu, da ima študija številne omejitve, predvsem geografsko in konceptualno zamejenost, pa hkrati predstavlja pomembno metodološko inovacijo. Dokazuje namreč, da se je mogoče s pomočjo izbranih pristopov iz analize vsebine, kot je na primer tematsko mapiranje zgodovinskih besedil, v kombinaciji z antropološko interpretacijo, dokopati do pomembnih sklepov, ki so relevantni tako za antropologijo, kot tudi zgodovino.

Tematsko mapiranje je postopek, ki omogoča identifikacijo in vizualizacijo vsebinskih fokalnih točk v vzorcih besedila, designiranega za analizo. Širše je pristop mogoče umestiti v področje kvalitativne analize vsebine (Drisko & Maschi, 2015), kjer je konceptualno blizu metodi tematske analize (Boyatzis, 1998), predvsem zaradi aplikacije kodiranja kvalitativnih informacij, kar deluje kot most med kvalitativnim in kvantitativnim raziskovanjem. Metoda temelji na analizi ključnih besed, ki služijo kot indikatorji vsebine, pri čemer sta v analizo vključena tudi njihova pozicija v analiziranem besedilu in odnosi med samimi ključnimi besedami, izraženi kot sopojavnost. V kontekstu zgodovine je nekaj primerov študij, ki demonstrirajo uspešnost te metode. Kot primer lahko navedemo študijo Grivel, Mutschke & Polanco (1995), v kateri so avtorji s pomočjo uporabe SDOC pristopa oblikovali tematski in strukturni načrt ključnih besed in tem, vezan na zbirko besedil s področja socialne zgodovine. Med vsemi izsledki raziskave je za pričujočo razpravo najpomembnejši tisti, ki demonstrira, da je zraven tradicionalnega načina analize vsebine mogoče analizirati tudi klusterske odnose in povezave med ekstrahiranimi ključnimi besedami ter temami.

Pričujoči članek temelji na raziskovalnem vprašanju, kakšno je mesto antropologije v polju sodobne slovenske zgodovine. Iz raziskovalnega vprašanja smo izpeljali naslednje raziskovalne cilje:

1. analizirati glavna tematska področja,
2. razkriti integriranost tematskega polja zgodovine in ga obravnavati skozi relevantne metapodatke, in
3. analizirati vpetost antropoloških vsebin v širše tematsko področje slovenske zgodovine.

METODOLOGIJA

Za potrebe pričujoče razprave je bilo analiziranih 1707 znanstvenih, preglednih in strokovnih člankov iz

Tabela 1: Struktura obravnavanega vzorca člankov.

	09	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	Skupaj
SHS	30	31	35	24	38	29	33	21	43	32	26	26	23	391
ZČ	13	11	12	12	16	15	16	15	15	15	14	14	8	176
AH	39	39	37	42	46	53	41	44	48	52	35	36	42	554
ASHS	32	37	29	47	37	25	67	60	61	56	45	46	44	586
Skupaj	114	118	113	125	137	122	157	140	167	155	120	122	117	1707

revij *Studia Historica Slovenica* (SHS), *Zgodovinski časopis* (ZČ), *Acta Histriae* (AH) in *Annales, Series Historia et Sociologia* (ASHS), ki so bili objavljeni med leti 2009 in 2021:

Revije so bile izbrane na podlagi kriterijev znanstvene in vsebinske relevantnosti, časovno obdobje pa je bilo definirano ob detekciji časovne točke, na kateri so vse vključene revije začele omogočati dostop do vsebine v univerzalnem in za analizo primernem digitalnem formatu. Vzorec je zajemal 1660 izvornih znanstvenih člankov, 35 preglednih in 11 strokovnih člankov. Med vsemi obravnavanimi objavami je velika večina enoavtorskih (1397), med prvimi avtorji pa prevladujejo moški (987 avtorjev in 720 avtoric). Večina objav je bila spisanih s strani avtorjev, ki prihajajo iz Slovenije (1164 člankov, 68,2 % vzorca), sledijo pa avtorji iz Italije (9,3 %), Hrvaške (6,8 %), Črne Gore (2,3 %), ZDA (1,6 %), Avstrije 27 (1,6 %) in Srbije (1,4 %). V vzorcu so bile zajete tudi objave avtorjev iz drugih držav, vendar predstavljajo te manj kot odstotek celotnega vzorca in vseh zaradi prostorskih omejitev pričujočega članka posebej ne bomo navajali.

Analitično interpretativni pristop pričujoče razprave temelji na principih analize vsebine. Analiza vsebine je ena od klasičnih metod kvalitativnega raziskovanja, ki s pomočjo uporabe kategorizacijskih predlog omogoča redukcijo in analizo gradiva. Zаметke sodobnega pristopa je mogoče najti že v sredini dvajsetega stoletja (prim. Berelson, 1952) in do danes so bile razvite številne sodobne in specializirane različice (prim. Flick, 2014; Drisko & Maschi, 2016). Sami smo sledili Krippendorfovi konceptiji (2013 v Drisko & Maschi, 2016, 2), ki definira analizo vsebine kot: »raziskovalno tehniko za ustvarjanje reprikabilnih in veljavnih sklepov, vezanih na besedila (ali druge oblike relevantnega materiala) in kontekste njihove uporabe.« Ta konceptija v prvi vrsti omogoča analizo vsebine onkraj manifestne ravni besedila, ima pa tudi druge prednosti. Glede na že navedene cilje pričujoče raziskave je ta pristop najprimernejši tudi zato, ker omogoča analizo širokega nabora tekstualnega

gradiva, visoko stopnjo neodvisnosti od oblike oziroma vira (Bauer, 2000), hkrati s tem pa tudi oblikovanje oziroma adaptacijo kategorizacijskega modela, ki omogoča tematsko analizo večje količine zbranega gradiva (Flick, 2014).

Postopek analize je bil opravljen s pomočjo računalniške opreme MS Excel (za zajemanje in urejanje podatkov), QDA Miner 9 (za obdelavo zajete vsebine in relevantnih metapodatkov), WordStat 8 (za oblikovanje in aplikacijo kategorizacijskega modela, statistične analize vezane na analizo vsebine ter vizualizacije rezultatov) ter SPSS (za dodatne statistične analize).

Postopek analize vsebine je temeljil na naslednjem protokolu:

1. Oblikovanje raziskovalnega vprašanja.
2. Selekcija relevantnega tekstovnega materiala in virov – relevantnost virov je bila ocenjena na podlagi vsebinskega profila revije, pri čemer so bile izbrane revije humanističnega in družboslovnega profila, pri katerih je glavni fokus osredinjen na zgodovinske teme. Časovni interval je bil definiran po kriteriju zagotavljanja čim večje dostopnosti člankov v vseh revijah, kar je po opravljeni inventuri dostopnosti člankov definiralo za obdobje 2009 do 2021.
3. Oblikovanje inicialnega kategorizacijskega modela – inicialni model je bil oblikovan za potrebe zajemanja podatkov in je za potrebe analize definiral naslednje ključne parametre: naziv revije, leto izdaje, številka izdaje, naslov članka, ime in priimek avtorja/avtorjev, spol, afilijacija avtorja, habilitacija oziroma področje specializacije avtorja, država afilijacije avtorja, izvorna klasifikacija članka (izvirni znanstveni članek, pregledni znanstveni članek, strokovni članek), ključne besede (v slovenščini in angleščini), povzetek (v slovenščini in angleščini) in celotna vsebina članka.
4. Segmentacija zbranih podatkov – na podlagi inicialnega kategorizacijskega modela je bil vsak

Tabela 2: Kategorizacijski model.

Tematsko področja	Ključne besede
VOJNE	Vojna, vojne, državljanska vojna, konec vojne, velika vojna, II, obdobje med vojnama, osvoboditev, mobilizacija, mobilizirajte, mobilizirani, mobilizacija, mobilizacije, mir, (iz)gradnja miru, mirno, mirovniki, mirni čas, (vojni) ujetniki, vojni čas, orožje, orožja, svetovna vojna, prva svetovna vojna, druga svetovna vojna
NACIONALNA IDENTITETA	Kulturna (identiteta), zgodovinska (identiteta), zgodovina (identitete), nacionalna (identiteta), nacionalna identiteta, (nacionalna) osvoboditev, (nacionalna) preteklosti, nacija, slovensko nacionalno, slovenska nacija, slovenski nacionalni (o)
KULTURNA DEDIŠČINA	Arhitekturna dediščina, kulturna dediščina, kulturna krajina, (kulturni) razvoj, (kulturna) dediščina, lokalno, lokalna populacija, raziskave prostorske pokrajine, prostorski razvoj, prostorsko načrtovanje, turizem, turistično
AVSTRO-OGRSKA	Avstrijska avtoriteta, Avstrijsko cesarstvo, Avstro-Ogrska, Avstro-Ogrsko cesarstvo, Avstro-Ogrska monarhija, Habsburška (o) monarhija, madžarski imperij, madžarska vojska, madžarske čete, madžarsko cesarstvo
VOJSKA IN VOJAŠKE ENOTE	Militant (no, ni), militantnost, militanti, vojaško, militarizem, militaristično, militarizacija, vojaška, vojaška avtoriteta, vojaške operacije, vojaška služba, vojaške enote, milica €, oficirji, partizani, partizanske enote, Rdeča armada, slovenska vojska, vojaki, teritorialna obramba, JNA, JLA, jugoslovanska (ljudska) armada ...
EVROPSKE DRŽAVE	Evropa (vzhodna, zahodna, južna, severna), evropsko, srednje evropsko, (centralno) evropske (države), (evropska) diplomacija, diplomatski odnosi, evropski, Evropska unija, zunanja politika, mednarodni odnosi, politika ...
LOKALNE TEME	(lokalna) skupnost, (lokalni) svet, župan, Maribor, Ljubljana, mestni svet, nacionalno združenje, provincialni (o), županske volitve ...
POLITIKA IN STRANKE	komunistična partija, komunistična partija Jugoslavije, demokracija, demokrat, volitve, volilni, nacionalna stranka, komunistična (e, i), volitve, volilni, (politično) ideološka, nacionalna stranka, stranka, komunistična (stranka), ljudska stranka, politična (o, i), političnogeografska (i), politično motivirani, politični subjekt, politični razvoj, politične spremembe, politična participacija, stranke, politična stranka, politična moč, (v) političnem smislu, politik (i), politizacija, politizacija, politika, politično, slovensko politično, slovenska politika, socialistično, social demokrati, jugoslovanski (politični), jugoslovanska demokratska stranka, jugoslovansko politično ...
PRAVO IN ZAKONODAJA	Pravo, pravice, otrokove pravice, zločini, kazni, kriminalci, kriminalizacija, kriminalnost, kriminalizacija, kriminaliziranje, kazenskega pravosodja, kazensko pravo, kriminologija, človekove pravice, zakon (i), tožef (e), odvetnik, pravniki, pravni, legaliziran, zakonitost, legalizacija, legalizirajte, legalizirani, legalizacija, pravno, zakonodajno, zakonodaja, zakonodajno, zakonodajalec, zakonodajalci, preganjanje, pravice, rimsko pravo ...
BIOGRAFSKE TEME	Anton Bonaventura Jeglič, Anton Korošec, Anton Martin Slomšek, Jože Plečnik, avtobiografija, (ljubljanski) škof, Branka Jurca, Franc Kovačič, Franz Jožef, Gregor Žerjav, Ivan Cankar, Ivan Hribar, Ivan Tavčar, Ivan Šusteršič, Janez Pavel, Janez Krstnik, Jožef II., Josip Broz Tito, Jožef Ajlec, kralj Aleksander, Mitrov Ljubiša, Rudolf Maister, Sv Krištof ...
VARNOST IN OBVEŠČANJE	obveščevalna služba, obveščevalne službe, britanska obveščevalna služba, ameriška obveščevalna služba, nacionalni arhiv(i), politična policija, tajna policija, (nacionalna) varnost, varnost, varnostna administracija, varnostna služba, tajna policija, posebne operacije ...
BENEŠKA REPUBLIKA	Benetke, beneška (o, i, e), beneška republika, benečanka, ostanki (beneške republike), Istra, Koper, Piran ...
KRALJEVINA ITALIJA	Kraljevina Italija, (italijanski) Jadran, (italijanska) jadranska obala, Trst, fašisti(i), fašistični režim, italijansko nacionalno, beneška regija ...
ŠOLSTVO IN IZOBRAŽEVANJE	Didaktično (i, a, e), didaktike (a), izobraževalni, izobraževanje, izobraževalne institucije, šola, izobraževalni sistem, gimnazija, osnovna šola, srednja šola, učbeniki, pismenost, literalizacija, literarizacija, pedagoški, pedagogi, pedagogika, učenjak, učitelj, učenost, štipendija (e), šolstvo, šolar (ji), učbenik (i)
MESTO IN URBANIZEM	Arhitekt (i), arhitektura, arhitekturne tavnje (e), mesto, mestno (a), mestna uprava, mestna občina, gradnja, zgrajeno, razvoj mesta, župan, urbanizacija, urbaniziran, urbanizem, urbanizirano, urbanost, urbaniziran, urbani (dizajn, prostor), prostorski razvoj ...
KRALJEVINA SHS	Hrvati, Srbi, Slovenci, Kraljevina (SHS), Kraljevina Jugoslavija ...
JEZIK IN LITERATURA	Jezik, dvojezično, dvojezičnost, narečje, tuj jezik, lurilingvistični, jezika, jezikovni, literarna, literarni jezik, literarna besedila, pismeni, literatura, slovenski jezik, sociolingvistika (čna), besedila, pisno...
CERKEV IN RELIGIJA	vera, vernik (i), nadškof, škof, duhovnik (i), katoliška cerkev, cerkveni mecen (i), cerkev, cerkve, cerkvniki, cerkev svetega, fara, romanje romar, romarji, politični katolicizem, molitev, moliti, molitvenik, religija, religije, religioznost, verski, religioznost, slovenka katoliška, spiritualnost, duhovnost, duhovno, teologija, teolog (i), teološki, katoliška cerkev, duhovno...
ANTROPOLOGIJA	akulturacija, prednik, predniki, predniško, predništvo (ancestral), anekdotično (st), anekdote, antropocentrično, antropocentrizem, antropogeno, antropogenično, antropološko, antropolog, antropologi, antropologija, antropomorfnost, antropopresija, arheobotanično, arheobotanika, arheologi, arheologija, arheolog, umetnina (artwork), umetnost (artworks), asimilirati, asimilirano, asimilacija, asimilirajoči, asimilacijsko, aksiomatično, ksionatično, kanibalizem, kanibali, kolonialno, kolonializacija, kolonializem, kolonialist, kolonije, kolonizacija, kolonizacijskost, kolonizacije, kolonizirano, kolonizirani, kulturno, kultura, kulturno, kulturemi, kulture, kulturološko, dialekt, dialektično (dialectic), dialektično (dialectical), dialekti, dialektološko, dialektikolog, dialektikologi, dialektikologija, dialekti, dialekti (dialects), utelešeno, epistemično, epistemično (epistemically), epistemološko, epistemološko (epistemologically), epistemologija, etnično, etnično (ethnically), entičnost, etno, etnoantropologi, etnobotanično, etnobotanika, entocentrično, etnokultura, etnografsko, etnografija, etnolingvistično, etnolingvistika, etnološko, entologi, etnologija, etnomuzikološko, evropeizacija, zgodba (fabula), zgodbe (fabule), femilnost, feminizem, feministično, feministi (ke), terensko delo (fieldwork), ljudstvo (folk), folklor, folklor, folkloristi, folklorne, folklornih, hrana (foods), hrana (foodstuffs), Foucault, genetolingvistično, habitus, hermenevtično, hermenevtično (hermeneutical), hermenevtika, idiom, idiomatsko, idiomatizacija, idiomatizacija (idiomatizing), idiomi, italianizacija, italinizirajoče, kultura, kulturna zneza (kulturbund), kulturni boj, kulturna, kulturni, jezik (lingua), lingvist, lingvistično, lingvistično (linguistically), lingvistično (linguisticly), lingvistika, lingvisti, lingvokulturologija, muzikolingvisti, muzikologija, muzikološko, mitično, mitično (mythical), mitizirajoče, mitološko, mitologizirano, mitologija, miti, pravljice (maerchen), sojeska, palatalizacija, palatalizirano, patriarh, patriarhično, patriarhalnost, patriarhat, patriarhično, fonem, fonemično, fonetično, fonetično (phonetical), fonetika, fonološko, fonologija, frazeološko, frazeologizem, frazeolog, fraze, fraziranje, poetično (poetic), poetično (poetical), poetično (poetically), poetika, rasizem, rasist, obredi, ritual, ritualistično, rituali, žrtveno, semantično, semantično (semantically), semantika, semiotično, semiotika, socializirano, socializacija, socialne, družba (societa), družbeno (societal), sociokulturno, socioekonomsko, družbeni spol, socio (-loško, -kulturno), socio (-loško, -kulturno), sociologi, sociopolitično, simbolizem, sinhrono, sinhronizacija, vokalizacija, tradicije

članek diseciran¹ po predvidenih segmentih v skupno tabelo.

5. Evalvacija zbranih podatkov in inicialnega kategorizacijskega modela – ko so bili podatki zbrani, je bil opravljen njihov konceptualni (evalvacija zbranih podatkov z vidika raziskovalnega vprašanja) in vsebinski pregled (pregled tipkarskih napak in vsebinskih nepopolnosti), opravljena pa je bila tudi evalvacija inicialnega modela.
6. Analiza zbranih podatkov z oblikovanjem analitičnega kategorizacijskega modela oziroma *slovarja* – analitični kategorizacijski model temelji na indeksih sopojavnosti področno specifičnih besed, ekstrahiranih iz ključnih besed (*key words*) in daljših povzetkov (*summary*) ter je zajemal naslednje korake:
  - a. pregled frekvenčne distribucije vseh relevantnih besed,
  - b. pregled frekvenčne distribucije fraz, ki vključujejo 2 do 5 besed in imajo v besedilu minimalno frekvenco pojavnosti 3,
  - c. pregled frekvenčne distribucije glavnih tem.

Področno specifične besede, fraze in teme so bile uporabljene za izgradnjo analitičnega kategorizacijskega modela² (priloga: Tabela 2), ki je v obravnavani vsebini omogočal lociranje glavnih tem in njihovih gradnikov, ter mapiranje disciplinarnega polja skozi analizo njihovih povezav (*link analysis*). Analitični kategorizacijski model je v svoji zadnji različici vseboval 471 disciplinarno specifičnih besed, ki so bile uporabljene za disciplinarno mapiranje. Za potrebe analize prisotnosti antropologije v polju zgodovine pa je bil oblikovan kategorizacijski model, ki je vključeval ključne besede, ki jih je mogoče locirati v polje antropologije (priloga: Tabela 2, segment obarvan sivo). Oblikovanje tega kategorizacijskega modela temelji na klasični konceptiji antropologije, ki vključuje socialno in kulturno antropologijo, fizično antropologijo, lingvistično antropologijo in arheologijo (prim. Rabinow, 1984; Morris, 2012). Iz analiziranega besedila je bilo ekstrahiranih 188 ključnih besed, ki jih je bilo mogoče vključiti v model na podlagi te konceptije.

ANALIZA TEMATSKEGA POLJA SLOVENSKE ZGODOVINE V OBJAVAH MED LETI 2009 IN 2021

Mapiranje tematskega polja temelji v pričujoči analizi na dveh ključnih korakih. Prvi korak je usmerjen v detekcijo tem, ki jih je mogoče ekstrahirati iz objav v obravnavanem obdobju. Detekcija tem omogoča vpogled v kategorizirano vsebino, zraven tega pa zagotavlja tudi odgovore na vprašanja o njihovi dominantnosti v samem polju in preferiranosti med avtorji. Drugi del analize je usmerjen v odkrivanje odnosov, povezanosti in prekrivanja tem. Ta korak omogoča v prvi vrsti detekcijo strukturiranosti polja slovenske zgodovine, kar predstavlja empirično podlago za sklepe o integriranosti tematskih področij v obravnavanem polju. Pričujoča analiza temelji na kategorizacijskem modelu (glej Tabela 2), upoštevajoč faktorje sopojavnosti ključnih besed:

Grafikon 1 prikazuje frekvenčno distribucijo ekstrahiranih tem (stolpiči levo) in njihovo povezovanje v aglomeracijsko strukturo (povezave desno). Glede frekvenčne distribucije je iz grafa razvidno, da je teme mogoče razdeliti na tri skupine:

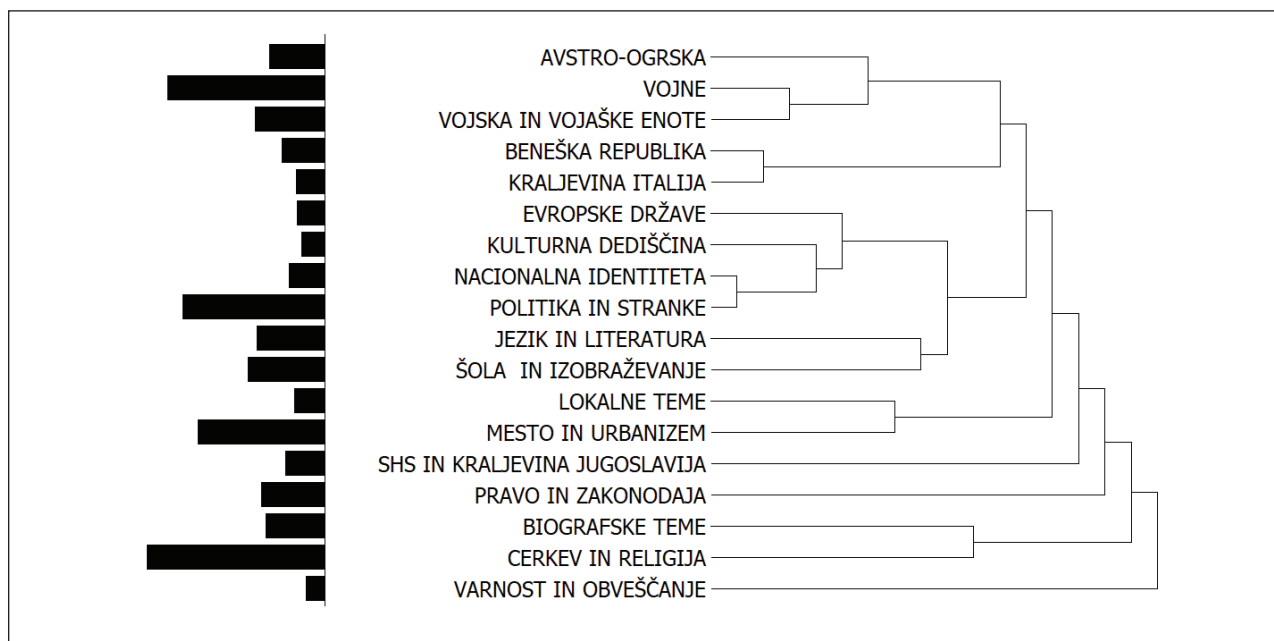
1. najmočnejše so zastopane teme, ki so vezane na *Vojno, Politiko in politične stranke, Mesto in urbanizem*, ter teme, vezane na *Cerkev in religijo*;
2. številčno nekoliko manj prisotne so teme, vezane na *Avstro-Ogrsko, Vojsko in vojaške enote, Šolo in izobraževanje, Jezik in literaturo, Pravo in zakonodajo, Beneško republiko*, in *Biografske teme*,
3. frekvenčno najšibkejšje teme, ki so vezane na *Kraljevino Italijo, Evropske države, Kulturno dediščino, Nacionalno identiteto, Varnost in obveščanje* ter *Lokalne teme*.

Aglomeracijski red (glej Grafikon 1, povezave desno) kaže, da temelji struktura tematskega polja zgodovine na štirih temah, ki so hkrati frekvenčno najmočnejše. Teme *Vojna, Politika in stranke, Mesto in urbanizem* ter *Cerkev in religija*, je torej zraven največjih tem, mogoče razumeti kot tematska središča, na katera se druge teme vsebinsko navezujejo. Klasterska analiza³ tem

1 Disekcija je vključevala segmentiranje strukturnih delov celotnih besedil v ločene razdelke posebno oblikovane tabele (npr. razdelek, ki v besedilu vključuje ključne besede avtorja, je bil premeščen v ločen razdelek Ključne besede, razdelek Povzetek je bil iz celotnega besedila premeščen v ločen razdelek Povzetek in tako naprej). Disekcija predstavlja pri analizi vsebine večjega obsega gradiva enega od nujnih korakov, saj omogoča jasnejšo, bolj fokusirano in hitrejšo analizo.

2 Kategorizacijski model (tudi kategorizacijski slovar oziroma slovar) je model, ki vključuje besede, besedne zveze in fraze, ekstrahirane iz tekstovnega materiala in so v odnosu do vsebine materiala razumljene kot ključne besede. Te ključne besede so kategorizirane bodisi v skladu s teoretsko podlago, cilji raziskave ali v skladu z drugimi relevantnimi ključi (npr. faktorji sopojavnosti). Takšen kategorizacijski model omogoča (1) redukcijo zbranega materiala, (2) kvantifikacijo kvalitativnega gradiva in (3) statistično analizo.

3 Klasterska analiza je proces združevanja elementov v skupine oziroma klastre, pri čemer izkazujejo člani skupine drugo do drugega višjo stopnjo podobnosti, ter posledično nižjo, če jih primerjamo s člani drugih klastrov. Klasterska analiza je v pričujoči razpravi temeljila na faktorjih sopojavnosti tem, kar pomeni, da so teme, ki se v obravnavanih gradivih pojavljajo skupaj, razumljene kot vsebinsko tesneje povezane, ta povezanost pa predstavlja osnovo za njihovo članstvo v klastru. Osnova tako za izvedbo klasterske analize, kot tudi izračuna faktorjev sopojavnosti, je distančna matrika oziroma analiza razdalje med vsebinskimi elementi (ključnimi besedami in temami), ki so predmet klastiranja.

Grafikon 1: Tematska struktura polja zgodovine v obravnavanih objavah med letoma 2009 in 2021.

je pokazala, da obstajajo v obravnavanem polju štirje vsebinski klastri (glej Grafikon 1 in 2), in sicer:

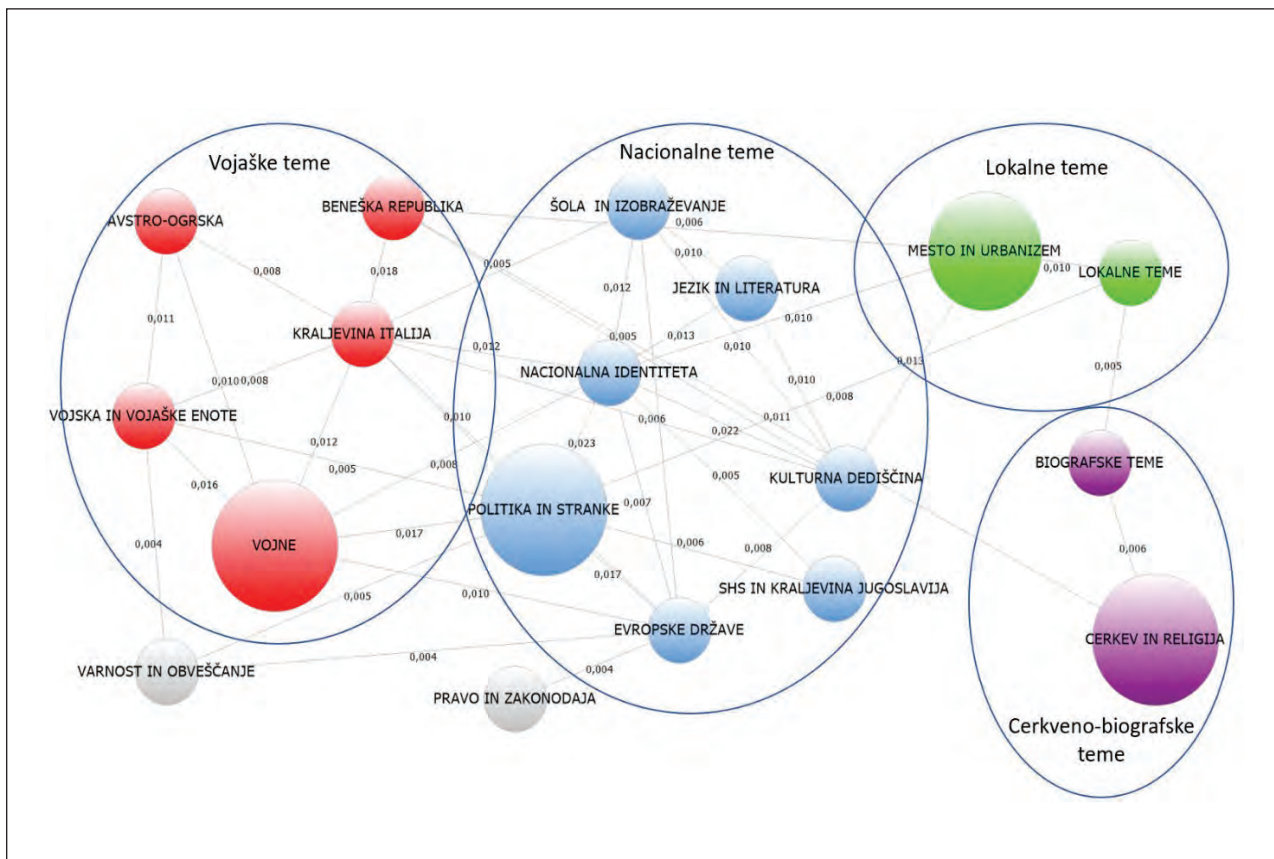
1. *Klaster nacionalnih tem*, ki je osredinjen okoli jedra v temah s področja *Politike in strank*, nanj se navezujejo teme s področja *Nacionalne identitete*, *Kulturne dediščine* in *Evropskih držav*, ter teme s področja *Jezika in literature* ter *Šole in izobraževanja*;
2. *Klaster vojaških tem*, ki je osredinjen okoli jedra v temah s področja *Vojn*, nanj se navezujejo teme s področja *Vojske in vojaških enot* ter teme s področja *Avstro-Ogrske*, in teme s področja *Kraljevine Italije* ter *Beneške republike*;
3. *Klaster lokalnih tem*, osredinjen na temah s področja *Mesta in urbanizacije* ter drugih *Lokalnih temah*; in
4. *Klaster cerkveno-biografskih tem*, ki je osredinjen na temah s področja *Cerkve in religije*, na katere se navezujejo *Biografske teme*.

V klusterski analizi se pojavljata tudi dva osamelca, in sicer teme s področja *Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev in kraljevine Jugoslavije*, ter teme s področja *Varnosti in obveščanja*. Kljub temu, da ti dve skupini izkazujeta ustrezno frekvenčno zastopanje v tematskem polju, pa besede v kategorizacijskem modelu izkazujejo izjemno nizke faktorje sopojavnosti z drugimi tematskimi področji, kar pomeni, da teh dveh tematskih sklopov ni bilo mogoče ustrezno klastirati, in da v tematskem polju obstajata relativno izolirano.

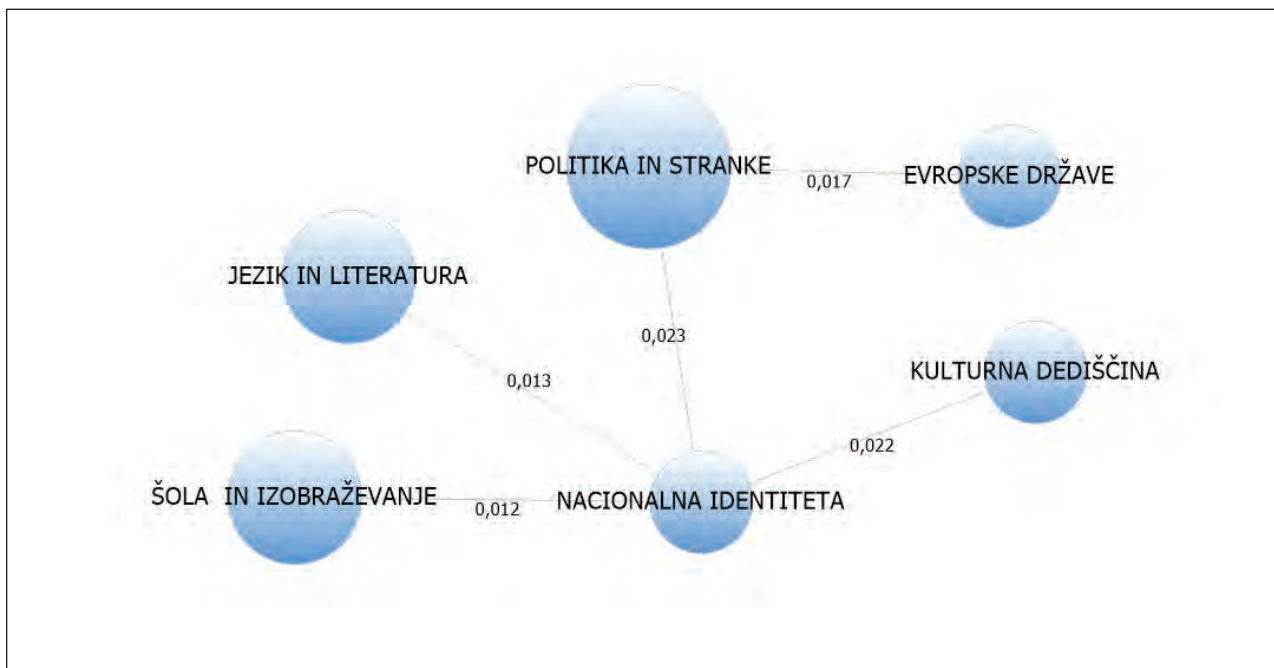
Za potrebe analize integriranosti polja, smo za vsakega od tematskih sklopov opravili podrobnejšo analizo povezav med temami (*link analysis*). Analiza temelji na indeksih sopojavnosti (*co-occurrence index*) in podobnosti (*similarity index*), ki izražajo tesnost povezave med dvema temama (popolna povezava izražena s številko 1, popolna odsotnost povezave z 0). Kot prvo smo analizirali skupino *Nacionalnih tem* (glej Grafikon 3). Analiza je pokazala, da v frekvenčnem smislu najštevilčnejšo skupino predstavljajo teme s področja *Politike in strank*, vendar pa te teme niso centralne v strukturnem smislu. Glede na to, da praktično vse teme, z izjemo *Evropskih držav*, izkazujejo povezave s temami *Nacionalne identitete*, lahko te teme razumemo kot strukturno središče tega sklopa.

Tudi podrobnejša vsebinska analiza potrjuje to ugotovitev. V besedilih, kjer se pojavljajo teme, vezane na nacionalno identiteto, so te izjemno pogosto vezane na bodisi politiko, jezik, literaturo, izobraževanje ali kulturno dediščino. Ilustracijo povezanosti nacionalnih tem z omenjenimi najdemo na primer pri Grandi (2017), Perovšku (2019a; 2019b) in Darovcu (2021). Teme, vezane na Evropske države, predstavljajo sicer pomemben del tega tematskega sklopa, vendar so znotraj tega klastra v periferni poziciji, saj je njihovo mesto v skupini zagotovljeno zgolj preko tem, vezanih na politiko.

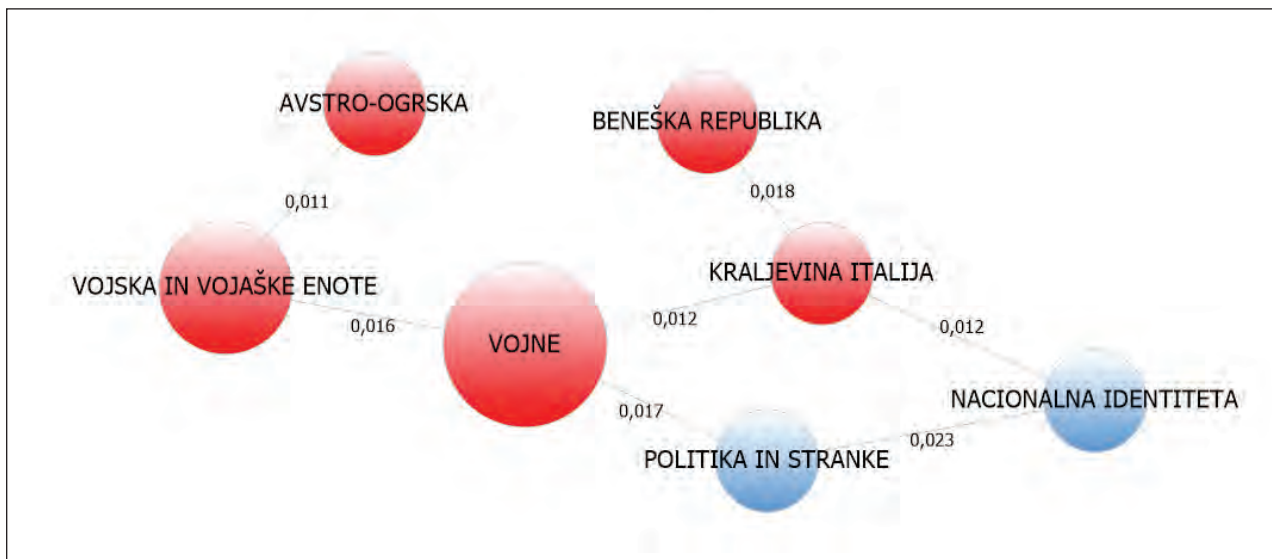
Druga skupina, ki smo jo analizirali, je skupina *Vojaških tem*. Teme, vezane na *Vojne*, predstavljajo frekvenčno in strukturno tematsko jedro, na katerega se navezujejo dve tematski veji (glej Grafikon 4). Prva vključuje teme s področja *Vojske in vojaških enot*, te pa se povezujejo s temami, vezanimi na teme, vezane na

Grafikon 2: Struktura tematskega polja zgodovine med leti 2009 in 2021.

Grafikon 3: Načrt tematskega klastra Nacionalne teme.

Grafikon 4: Načrt tematskega klastra Vojaške teme.

Avstro-Ogrsko. Ilustracijo povezovanja takšnih tem najdemo na primer pri Miru Hriberniku (2009), Jožici Čeh Steger (2015) in Blažu Torkarju (2019). Iz obravnavane vsebine izhaja tudi druga veja omenjenega tematskega sklopa. Ta v prvem redu vključuje teme, vezane na italijanski socio-kulturni in zgodovinski prostor.

Na tej točki je potrebno izpostaviti tudi, da se ta sklop relativno tesno povezuje s tematskim sklopom *Nacionalne teme* (v grafikonu obarvano modro). Stičišči sta dve. Teme, vezane na *Vojne*, izkazujejo relativno visoko sopojavnost s temami *Politika in stranke*, medtem ko teme *Kraljevina Italija* izkazujejo relativno visoko sopojavnost s temami *Nacionalna identiteta* – (1) tesna povezava, (2) različna klastracija in (3) več stičnih točk kaže na to, da sta tematski skupini *Vojaške teme* in *Nacionalne teme* relativno dobro integrirani.

Analiza klastra *Lokalne teme* je pokazala dva pomembna rezultata (glej Grafikon 5). Kot prvo iz grafikona izhaja, da je sklop osrediščen na temah, vezanih na *Mesto in urbanizem*, na katere se navezujejo *Lokalne teme*. Primere, ki ilustrirajo takšno povezavo, najdemo v objavah, ki se osredotočajo na mesto kot specifično socialno, politično in ekonomsko formacijo (tak primer predstavlja Perovšek, 2014), pa tudi v tistih, ki obravnavajo vsakodnevno življenje v mestu, kot na primer Studen (2010). Potrebno je poudariti tudi, da ta tematski sklop ne vključuje zgolj objav, ki na izrazito zgodovinski način pristopajo k obravnavi teme. Številne od teh namreč z drugimi disciplinarnimi optikami in pristopi pristopajo k vsebini, ter na ta način zagotovijo interdisciplinarno in tematsko pestrost polju zgodovine. Primere, ki lahko služijo za ilustracijo te ugotovitve, najdemo pri Bugariču (2009) in Jutraž & Zupančič (2015). Ob koncu je potrebno poudariti tudi, da se ta klastri relativno tesno nave-

zuje na sklop *Nacionalnih tem*. Jedro sklopa *Mesto in urbanizem* je namreč relativno tesno povezano tako s *Kulturno dediščino*, kot tudi z *Nacionalno identiteto*, kar zraven povezanosti obeh sklopov, nakazuje tudi na to, da *Nacionalna identiteta* predstavlja strukturno jedro analiziranih objav.

Zadnja skupina tem, ki smo jih analizirali, je skupina *Cerkveno-biografskih tem*. Ta je osrediščena na teme s področja *Cerkve in religije*, na katere se navezujejo *Biografske teme*. Ilustracije najdemo na primer v objavah Čoralič (2011), Griesser-Pečar (2013) in Matan (2013), je pa potrebno poudariti, da je povezava nekoliko šibka. Je pa na drugi strani nekoliko močnejša povezava s sklopom *Vojaških tem*, in sicer preko skupine tem, vezanih na *Beneško republiko*. Primer, ki ilustrira to povezavo, predstavlja Košak (2016).

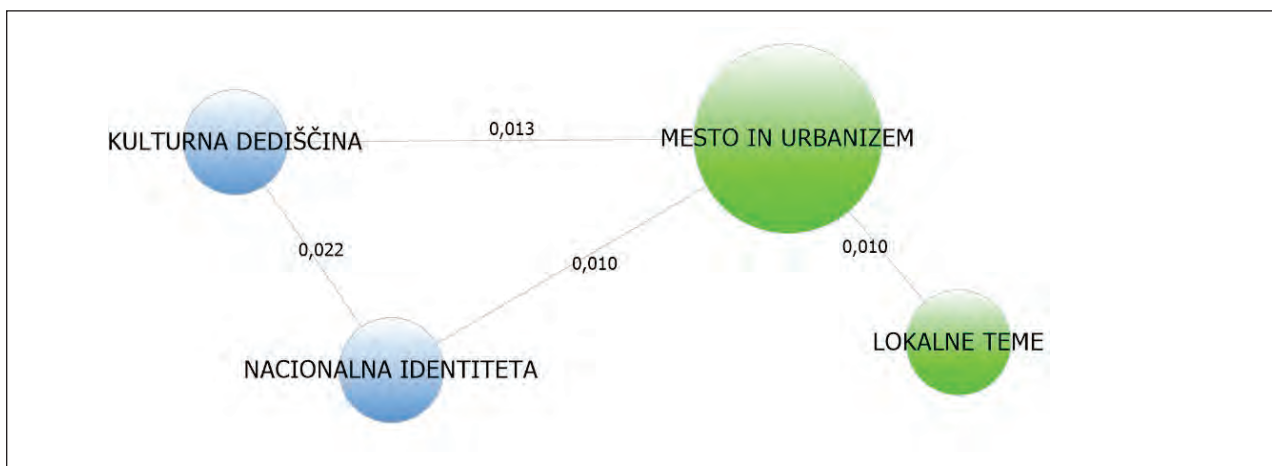
ANALIZA TEMATSKEGA POLJA SKOZI METAPODATKE OBJAV

Drugi del pričujočega članka je namenjen analizi tem, skozi metapodatke objav, iz katerih so bile teme ekstrahirane. Ta analiza je sestavljena iz treh korakov:

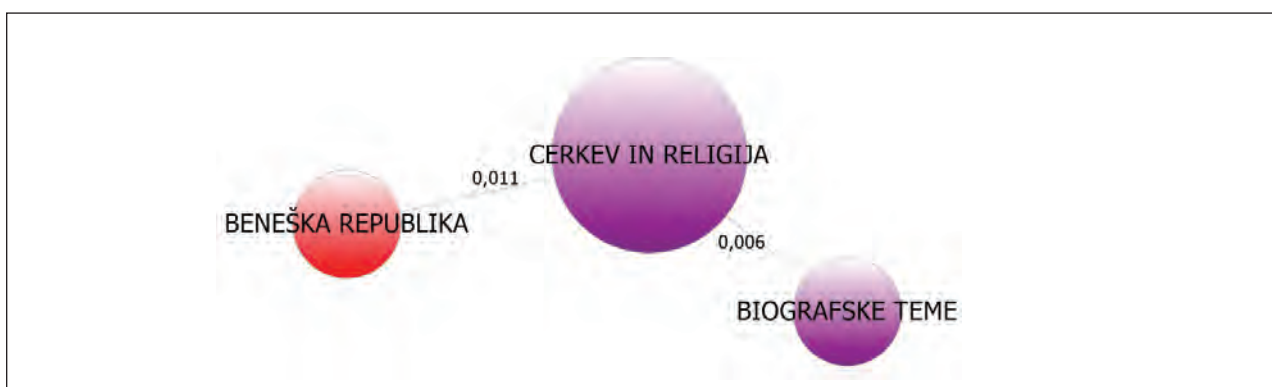
- prvi se osredotoča na oblikovanje ocene longitudinalne stabilnosti tematske strukture polja,
- drugi na analizo tematskih preferenc glede na spol in habilitacijsko oziroma ekspertizno umeštevitev avtorjev objav, in
- tretji na znanstveni domet ekstrahiranih tem.

Da bi ocenili longitudinalno stabilnost tematske strukture polja, smo opravili analizo prisotnosti jedrnih tem v obdobju od leta 2009 do leta 2021 (glej Grafikon 7). Analizo smo zaradi omejitev pričujočega članka in za zagotavljanje preglednosti omejili na jedrne

Grafikon 5: Načrt tematskega klastra Lokalne teme.

Grafikon 6: Načrt tematskega klastra Cerkevne teme.

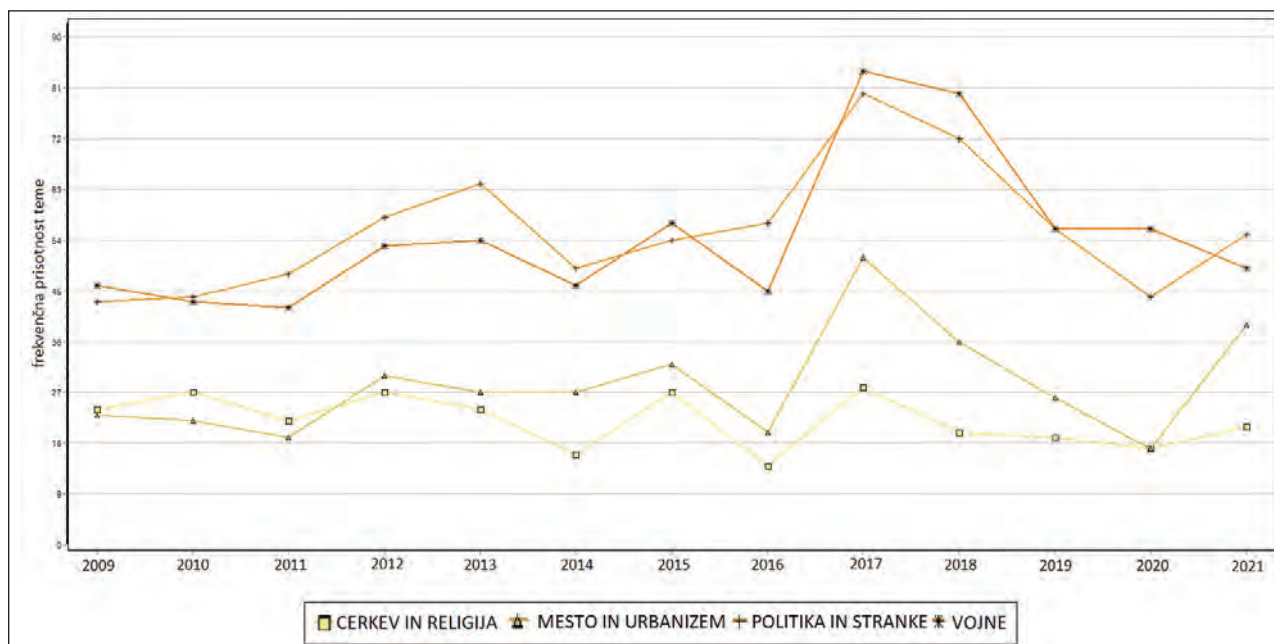
teme, seveda ob sprejeti predpostavki, da stabilnost jedrnih tem predstavlja stabilnost tematskih klastrov in posledično tudi stabilnost celotnega tematskega polja. Analiza je pokazala, da so jedrne teme prisotne relativno stabilno in kontinuirano skozi celotno obravnavano obdobje. Vsako od tematskih jeder ima sicer svojo dinamiko, vendar je pomembno prepoznati, da razmerja med temami ostajajo relativno stabilna. V grafikonu nekoliko odstopa leto 2017, ko se generalno dvigne frekventnost vseh tem. Kljub poglobljeni analizi številnih potencialnih dejavnikov (npr. morebitni jubileji, tematske številke in podobno), ki bi lahko razložili generalni porast tem leta 2017, nam ni uspelo odkriti njihovega skupnega imenovalca.

Zbrani metapodatki objav so omogočili tudi, da opravimo analizo tem, glede na (1) spol avtorjev, njihovo (2) habilitacijsko področje in (3) ARRS klasifikacijo. Glede na spol avtorja oziroma prvega avtorja podatki kažejo, da je razmerje med moškimi in ženskami približno 2 : 1

in da je celotno tematsko polje relativno močno maskulinizirano⁴ (0,62). Med najbolj maskuliniziranimi temami izstopajo teme, vezane na *Avstro-Ogrsko* (0,73), *Kraljevino SHS in Jugoslavijo* (0,70) in *Biografske teme*, medtem ko med najbolj feminiziranimi temami izstopajo *Jezik in literatura*, *Kulturna dediščina* ter *Šola in izobraževanje*. Tudi multipla korespondenčna analiza (glej Grafikon 7) je potrdila, da med avtoricami prevladujejo teme, vezane na jezik, kulturno dediščino in šolo ter izobraževanje, medtem ko avtorji preferirajo biografske teme, in teme vezane na kraljevino SHS, kraljevino Jugoslavijo ter Avstro-Ogrsko:

Zaradi velikosti vzorca avtorjev in izjemne fragmentiranosti njihovih habilitacijskih področij je bilo nemogoče oblikovati pregledni grafikon, ki bi jasno prikazal njihovo znanstveno raziskovalno ozadje, izraženo v habilitacijskem področju. Med vsemi avtorji je bilo največ takšnih s habilitacijo s področja zgodovinopisja (788), sledijo pa jezikoslovje in literatura (149), socio-

4 Ob uporabi terminov *maskulinizirano* in *feminizirano* je potrebno poudariti, da se ta nanaša na prevladujoči biološki spol avtoric oziroma avtorjev in sicer na način, kot ga je bilo mogoče ekstrahirati iz podatkovnih baz ter vključiti v analizirane metapodatke.

Grafikon 7: Longitudinalna analiza prisotnosti jedrnih tem med leti 2009 in 2021.

Grafikon 8: Tematske preference glede na spol avtorjev.

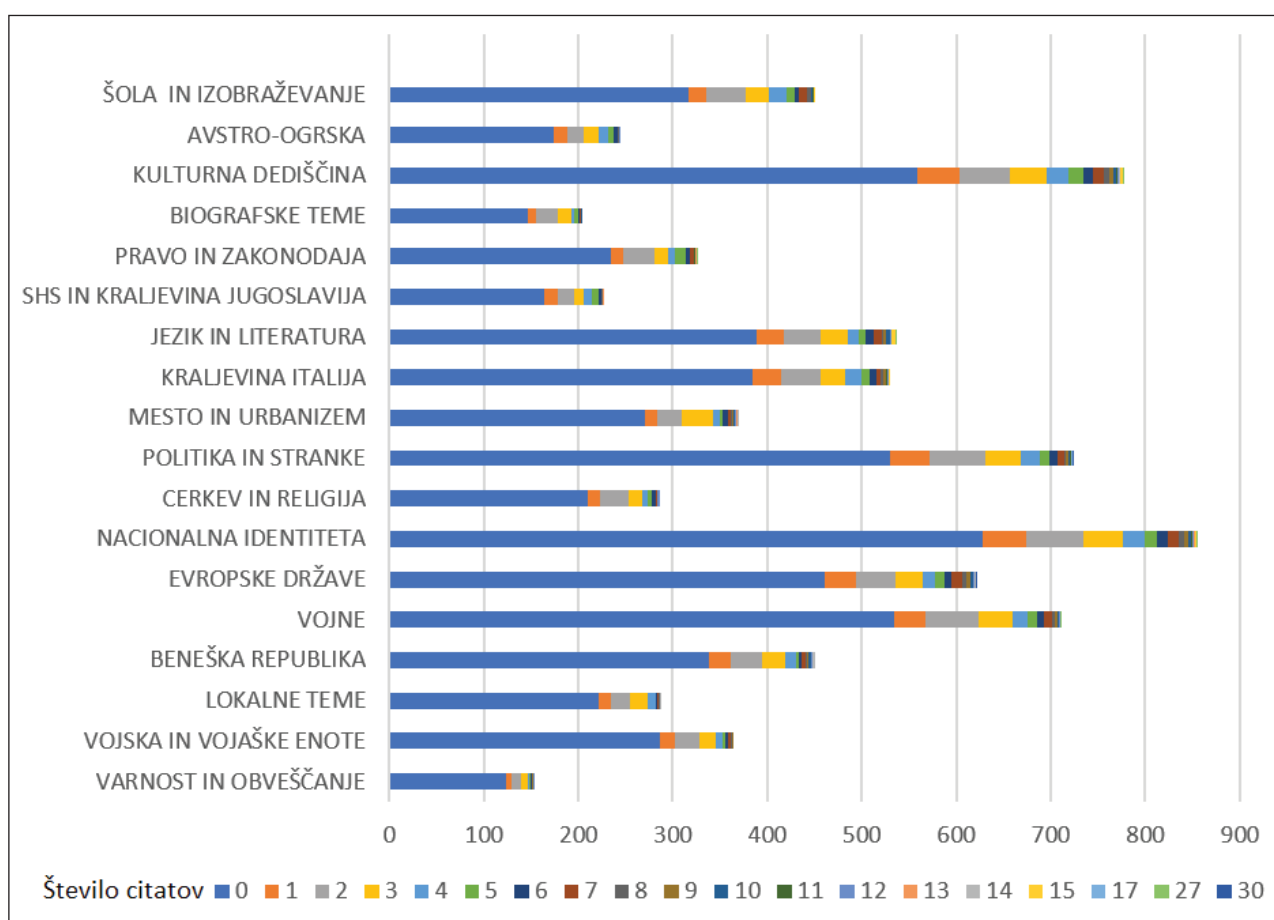
logija (73), politične vede (47), umetnostna zgodovina (43), urbanizem (42), geografija (33), arhitektura (33), filozofija (28), pravo (25) in ekonomija (21). Druge discipline so sicer prisotne, vendar jih zaradi omejitev na tej točki posebej ne bomo navajali. Zaradi lažjega prikaza presečišča med ekstrahiranimi temami in ekspertizami avtorjev, smo metapodatke, vezane na habilitacijska področja avtorjev, preoblikovali v ARRS področja⁵, in sicer humanistika (6), družboslovje (5), biotehnika (4) in naravoslovje (1). Tako modificirani vzorec avtorjev je pokazal, da je bila večina objav spisana s strani avtorjev,

s habilitacijo v humanistiki (1294 objave, 75,8 % vzorca vseh objav), sledijo avtorji s habilitacijo v družboslovju (392 objavi, 23 % vzorca vseh objav), najmanj pa je objav avtorjev s habilitacijo na področju naravoslovja (11 objav, 0,6 % vzorca vseh objav) in biotehnologije (10 objav, 0,6 % vzorca vseh objav). Teme smo s pomočjo multiple korespondenčne analize razporedili v prostor z dimenzijami družboslovje (5) in humanistika (6), zavoljo poenostavitve grafikona pa smo na podlagi nizke prisotnosti v vzorcu izključili naravoslovje in biotehnologijo:

⁵ Preoblikovanje je temeljilo na klasifikaciji Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije, ki v svojem klasifikacijskem in šifrantskem sistemu opredeljuje Raziskovalne vede, področja in podpodročja (<https://www.arrs.si/sl/gradivo/sifranti/sif-vpp.asp>). Pričujoča razprava sloni na razumevanju družboslovja in humanistike kot dveh sorodnih in tesno povezanih ved, med katerima pa vseeno obstajajo nekatere značilnosti. Medtem ko je glavna značilnost družboslovja osredotočanje na družbo, družbene odnose in družbene pojave, pa daje humanistika več poudarka človeku in kulturi.

Grafikon 9: Ekstrahirane teme glede na ARRS klasifikacijo avtorjev.

Grafikon 10: Teme glede na število navedkov/citativ objav v bazo Google Scholar.

Analiza je pokazala, da avtorji s habilitacijo oziroma ekspertizami s področja družboslovja preferirajo teme s področja *Vojske in vojaških enot*, *Vojne*, *Evropskih države*, *Prava in zakonodaje*, *Cerkve in religije* ter *Kulturne dediščine*. Na drugi strani pa avtorji s humanistično umestitvijo preferirajo teme s področja *Lokalnih tem*, *Kraljevine SHS in Jugoslavije*, *Politike in strank*, *Avstro-Ogrske* in teme,

vezane na *Mesto*. Iz grafikona je razvidno tudi, da teme s področja *Biografij* in *Varnosti in obveščanja* predstavljajo hipotetično tematsko stičišče med obema poloma. Zaključimo lahko, da je v celotnem vzorcu razmerje med humanistično in družboslovno orientacijo 4 : 1, kar je tudi podlaga za sklep, da je polje slovenske zgodovine močno humanistično orientirano.

V zadnjem koraku pričujočega prispevka smo naslovili vprašanje geografskega in znanstvenega dometa ekstrahiranih tem. Domet tem smo ocenili na podlagi citatov oziroma navedkov objave, v kateri se tema pojavlja v bazi Google Scholar:

Analiza je pokazala, da velika večina tem prihaja iz objav, ki nimajo v omenjeni bazi niti enega navedka oziroma citata in glede na to, da je povprečje navajanosti tem 26,3 % lahko sklenemo, da je domet tem v znanstvenem smislu relativno omejen. Med vsemi temami glede navajanosti prednjačijo teme s področja Šole in izobraževanja (stopnja navajanosti je 0,30), sledijo pa ji teme s področja *Avstro-Ogrske* (0,29), *Kulturne dediščine* (0,28) ter *Biografske teme* (0,28). S stopnjo navajanosti 0,19 so najmanj navajane teme s področja Varnosti in obveščanja (0,19).

ANTROPOLOGIJA V POLJU ZGODOVINE

Za analizo vpetosti antropologije v polje zgodovine, smo s pomočjo kategorizacijskega modela (glej Tabela 2) iz obravnavanih besedilih ekstrahirali ključne besede, fraze in teme, ki jih je bilo mogoče umestiti v štiridelnost konceptualizacijo antropologije. Ta konceptualizacija sicer vključuje socialno in kulturno antropologijo, arheologijo, fizično in lingvistično antropologijo, je pa bilo disciplinarno specifičnih ključnih besed v analiziranih besedilih premalo. Ker je bila kot posledica onemogočena analiza, ki bi detektirala antropološka podpodročja, na primer lingvistično ali fizično antropologijo, v modelu nastopa antropologija kot enotno in homogeno področje. Pri selekciji ključnih besed, fraz in tem je bil za vsakega od ekstrahiranih elementov posebno pozorno analiziran kontekst, v katerem se je pojavil. Šele na podlagi ugotovitve skladnosti konteksta z enim od omenjenih pod-področij antropologije, je bil element vključen v kategorizacijski model.

S pomočjo kombinacije klusterske analize in analize sopojavnosti smo v prvem koraku kartirali umeščenost antropologije v polje zgodovine (glej Grafikon 11)⁶. Grafikon prikazuje štiri dimenzije, in sicer (1) mesto antropoloških tem v polju zgodovine, (2) prve sosedbe, kamor sodijo teme s področja *Nacionalne identitete*, *Kulturne dediščine* in *Jezika in literature*, (3) druge sosedbe, kamor sodijo teme s področja *Politike in strank*, *Šole in izobraževanja*, *Evropskih držav*, *Beneške republike*, *Vojn in Kraljevine Italije*, ter (4) druge teme v polju zgodovine, s katerimi antropologija nima posebno močnih povezav.

V skupino *prvih sosedov* antropologije spadajo teme s področja *Kulturne dediščine*, *Jezika in literature* ter teme s področja *Nacionalne identitete*, najtesnejša poveza je razvidna prav v odnosu do tem s področja *Kulturne dediščine* (0,066). Primeri, ki ilustrirajo to povezavo, so

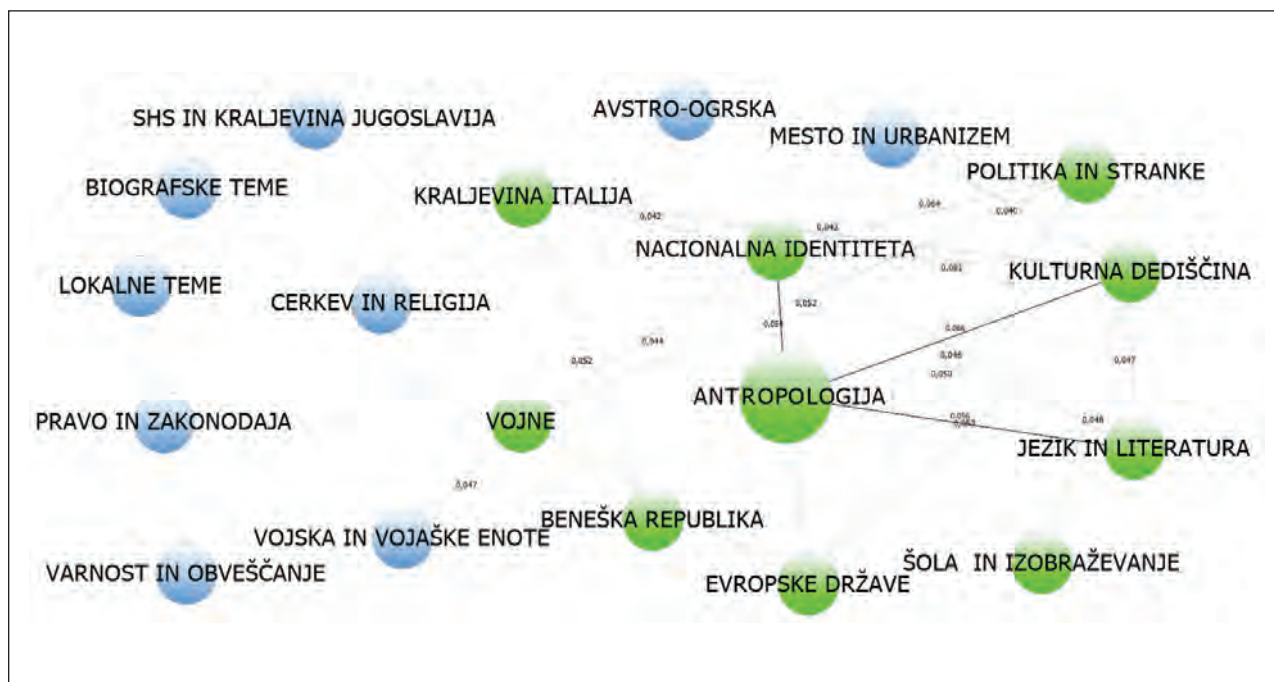
številni, najočitnejša pa je v objavah Popana, Aruna & Baileya (2020) ter Mansfielda & Potočnik Topler (2021). Prva od obeh navedenih objav se osredotoča na ovire pri integraciji otrok iz priseljenjskih okolij v britanske šole in pri tem ugotavlja, da: »[...] zunajšolska družbena sidra, ki jih razvijajo skupnostne in verske šole, pomagajo prepoznati vrednost kulturne dediščine s krepitevijo skupnosti in spodbujanjem umetnosti kot oblike razvoja občutka pripadnosti.« (Popan et al., 2020, 613). Medtem ko se Popan, Arun in Bailey osredotočajo na nesnovne aspekte kulturne dediščine, Mansfield in Potočnik Topler analizirata kulturno dediščino v luči dediščinskega turizma v Evropi. V svojem članku prikažeta: »/.../ kako je mogoče z namenom odkrivanja in predstavljanja turistične vrednosti nesnovne kulturne dediščine (NKT) na različnih turističnih prostorih uporabiti inovativno metodo literarnega potopisnega pripovedništva (Mansfield & Potočnik Topler, 2021, 197).« V skupini *prvih sosedov* je relativno močna povezava tudi s področjem *Jezika in literature* (0,053). Študije, ki demonstrirajo to sopojavnost, segajo od etnobotanike (npr. Fišer Pečnikar, 2018; Vitasović-Kosić, 2021) preko hrane (npr. Mansfield & Potočnik Topler, 2021) pa vse do glasbe (Jumagaliyeva et al., 2015) ter kulturne in jezikovne dediščine (Vrbinc & Vrbinc, 2012). Na področju glasbe gre kot ilustracijo omeniti prav študijo Jumagaliyevе, Sakharbayevе, Ulkenbayevе in Janseitovе, ki na primeru tradicionalne kazaške glasbe uporabi kulturološke pristope in metode kognitivne analize, da razkrije konceptualne in jezikovne podobe sveta. Avtorice odkrijejo, da je: »[...]eden najpomembnejših dejavnikov, ki opredeljujejo etnične poteze v podobi kazaškega sveta, (je) edinstvena harmonija med človekom in univerzumom, človekom in kulturo, človekom in družbo« (Jumagaliyeva et al., 2015, 245). Študija prav tako predstavlja izjemno ilustrativno transdisciplinarno metodološko navezavo na antropologijo, saj je bil:

[...] eden od poglavitnih raziskovalnih ciljev "potop" v zgodovinsko oddaljeno kulturo, pri čemer je hermenevtična metoda postala sredstvo spoznavanja kulturne "kode". Metoda etimološke analize nam je omogočila odkrivanje kulturnih informacij, ki so sodobnemu človeku skrite. Etimološko preučevanje konceptov je razkrilo spremembo v semantiki in v področju delovanja, prepletanje različnih pomenov, ki presegajo skupni izvor in področje delovanja. (Jumagaliyeva et al., 2015, 245)

Kot dober primer podobnega tematskega in transdisciplinarnega pristopa lahko služi tudi študija Zerzer (2009), ki se osredotoča na doživljanje večjezičnosti na Koroškem, Primorskem in v Trstu. Avtorica ugotavlja, da je

⁶ Kartiranje predstavlja v pričujoči razpravi grafični prikaz povezanosti antropologije z drugimi temami na podlagi faktorjev sopojavnosti. Kartiranje je zajemalo faktorje sopojavnosti antropologije v odnosu do prvih sosedov (teme s katerimi ima neposredno povezavo), drugih sosedov (teme s katerimi imajo posredno povezavo, preko prvih sosedov) in tem, s katerimi nima povezave.

Grafikon 11: Antropologija v tematskem polju zgodovine.

pristop »transdisciplinaren in vključuje teorijo in metode s področij politične teorije, sociologije prostora, sociolingvistike, etnografije, vizualnih kultur in multimodalne analize diskurza. Raziskovalni poudarek je na družbenih konstrukcijah prostora, ki jih ustvarjajo heteroglosni ljudje v svojem vsakdanjem življenju in z reprezentacijami jezikov v njihovem življenjskem okolju« (Zerzer, 2009, 1).

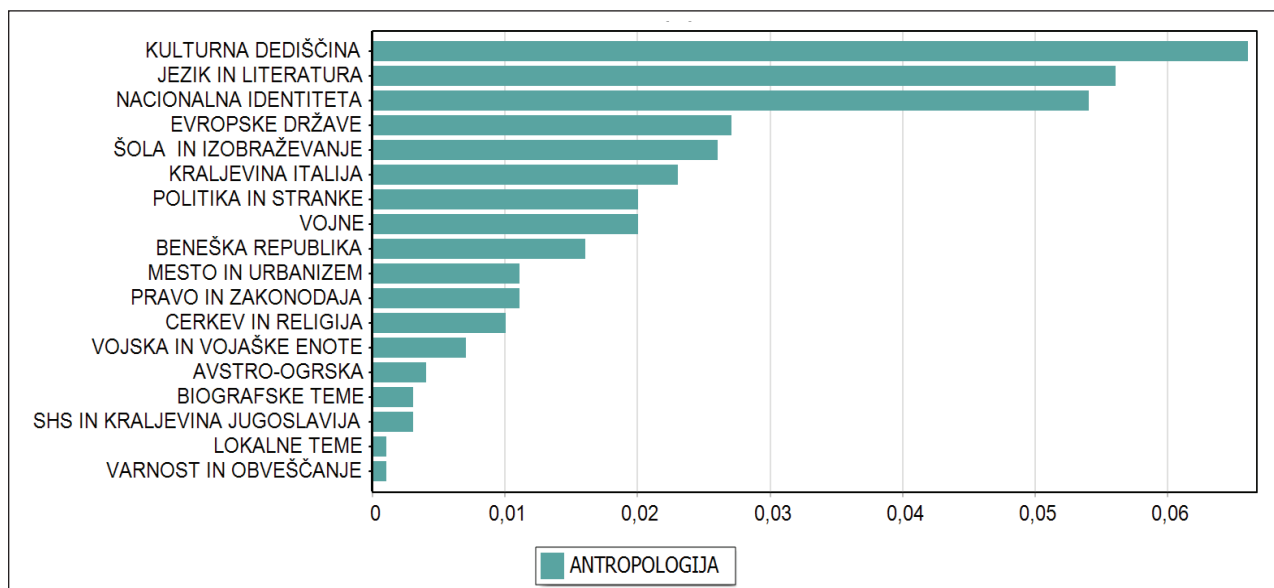
Med *prvimi sosedi* se kot slednja pojavlja navezava antropologije na teme s področja Nacionalne identitete. V tej navezavi najdemo številne študije, ki zaobjemajo področja socialnih in kulturnih posegov v krajino (prim. Paliaga et al., 2016), medetnične odnose (prim. Kralj et al., 2013), urbano identiteto (Urošević, 2013) in umetnost (Golob & Berlot Pompe, 2018) ter že omenjene teme, vezane na hrano (npr. Mansfield & Potočnik Topler, 2021) in glasbo (Jumagaliyeva et al., 2015). Poleg enonodične povezave med zgodovino in antropologijo je prav na podlagi teh mogoče ilustrirati tudi tematska presečišča, ki združujejo različna področja v interdisciplinarne sklope (glej Grafikon 11, povezave med prvimi sosedi). Kot primer lahko ponovno omenimo študiji Mansfielda & Potočnik Topler (2021) ter Jumagaliyevs s soavtoricami (2015). Študiji se sicer osredotočata na *hrano* in *glasbo*, vendar v tem podjemu obdelata tudi vprašanja nacionalne identitete in kulturne dediščine, hkrati s tem pa uspešno združita zgodovinske in antropološke disciplinarnosti ter metodološke specifičnosti.

Skupina *drugih sosedov* antropologije v polju zgodovine vključuje teme s področja Evropskih držav, Šole in izobraževanja, Kraljevine Italije, Politike in strank, Vojn in Beneške republike, je pa za to skupino značil-

no, da so faktorji sopojavnosti relativno šibki ($\approx 0,050$). V tej skupini najdemo nekoliko močnejšo povezavo med antropologijo in temami, vezanimi na *Evropske države* ter *Šolo in izobraževanje*. Kot primer študije, vezane na evropske države, lahko navedemo študijo Lovca in Crnčeca (2014), ki se osredotoča na procese evropeizacije v kontekstu Slovenije. Avtorja v članku prideta do številnih pomembnih zaključkov, med katerimi za ilustracijo prisotnosti antropologije v polju zgodovine nedvomno izstopa tisti, ki postulira sledeče:

[...] z vstopom Slovenije v EU so se povečale razlike v moči med Slovenijo in starimi državami članicami, ki se kažejo v večji relativni trgovinski in finančni odvisnosti. Povečanje relativnih pritiskov na slovensko gospodarstvo, mešani in protislovni vplivi procesa evropeizacije na razvoj slovenskih institucij ter povečanje odvisnosti Slovenije od EU tako podpirajo kritično realistični pristop. (Lovec & Crnčec, 2014, 231)

Kot primer študij, ki jih je mogoče uporabiti za ilustracijo povezave antropologije in tem, vezanih na šolo in izobraževanje, pa lahko navedemo študijo Ane Kralj, Tjaše Žakelj in Martine Rameša (2013). Komparativna študija iz treh držav preko uporabe kvalitativnih in kvantitativnih metod analizira medetnične odnose v družbenem in šolskem kontekstu in ugotavlja, da: »[...] (prvič) sprejemanje »drugih« še vedno močno temelji na predsodkih in stereotipih, ki odražajo hierarhično pozicioniranje etničnih skupin. In drugič, medvrstni-

Grafikon 12: Analiza bližine antropologije v odnosu do drugih tem v polju zgodovine.

ško nasilje v šolah (še posebej pa zunaj šole in na območjih z manj izrazitim nadzorom odraslih) temelji tudi na izpostavljanju etnične pripadnosti.« (Kralj et al., 2013, 245).

Ker so navezave na druge teme v skupini *drugih sosedov* še nižje, jih na tej točki ne bomo podrobneje analizirali. Ob tem je potrebno izpostaviti tudi, da antropologija nima povezav s področji, vezanimi na druge zgodovinske teme (glej Grafikon 10, modra skupina), kar samo po sebi predstavlja posebno zanimiv rezultat. Teme, vezane na lokalno okolje, mesto in urbanizem ter religijo, tradicionalno so namreč integralni del polja antropologije (prim. Seymour-Smith, 1986; Rapport & Overing, 2003), vseeno pa naša analiza ni pokazala povezav s temami v polju zgodovine. Povezava s temami, ki bi jih lahko imenovali *tretji sosedje*, sicer obstaja pri temah, vezanih na *Vojsko in vojaške enote* ter *Mesto in urbanizem*, vseeno pa se integracija polja antropologije v polje zgodovine na tej točki konča.

Za potrebe validacije opisane vpetosti antropologije v polje zgodovine smo izvedli analizo bližine (*proximity plot*) med temami v odnosu do antropologije (glej Grafikon 12). Grafikon potrjuje zgoraj opisano mesto in vpetost antropologije v tematskem polju slovenske zgodovine. Iz grafikona je razvidno, da so teme, ki so najbližje antropologiji, vezane na Kulturno dediščino, Jezik in literaturo ter Nacionalno identiteto. Na drugi strani pa so teme, ki so najbolj oddaljene od antropologije in te vključujejo Biografske teme, SHS in kraljevino Jugoslavijo, Lokalne teme ter Varnost in obveščanje. Na podlagi tega je torej mogoče predstavljene rezultate razumeti kot validirane in sklepe o vpetosti antropologije v polje slovenske zgodovine kot utemeljene.

SKLEP IN DISKUSIJA

Pričujoči članek temelji na osnovnem cilju odkriti, kako je slovenska antropologija vpeta v tematsko strukturo polja slovenske zgodovine med leti 2009 in 2021. Prispevek članka je mogoče povzeti v naslednjih ključnih ugotovitvah, in sicer da:

- (1) obstaja v polju slovenske zgodovine v obravnavanem vzorcu 18 distinktivnih tematskih področij;
- (2) je teme mogoče kategorizirati v 4 tematske skupine, in sicer:

- (a) *Nacionalne teme*, s središčem na temah s področja *Politike in strank*, na katere se navezujejo teme s področja *Nacionalne identitete*, *Kulturne dediščine* in *Evropskih držav*, ter teme s področja *Jezika in literature* ter *Šole in izobraževanja*,
- (b) *Vojaške teme*, s središčem na temah s področja *Vojn*, na katere se navezujejo teme s področja *Vojske in vojaških enot* ter teme s področja *Avstro-Ogrske*, *Kraljevine Italije* ter *Beneške republike*,
- (c) *Lokalne teme*, s središčem na temah s področja *Mesta in urbanizacije* ter drugih *Lokalnih temah*,
- (d) *Cerkveno-biografske teme*, s središčem na temah s področja *Cerkve in religije* v povezavi z *Biografskimi temami*.

- (3) frekvenčna prisotnost in razmerja med centralnimi temami med leti 2009 in 2021 nakazujejo relativno stabilnost vsebinskega polja;
- (4) se tematsko polje kaže kot relativno močno maskulinizirano;
- (5) ima tematsko polje močno osnovo v humanistiki;
- (6) teme izkazujejo relativno omejen znanstveni domet;

(7) antropologija predstavlja integralni del polja slovenske zgodovine, in sicer:

- (a) preko povezave s *prvimi sosedi*, kamor sodijo teme s področja *Kulturne dediščine, Jezika in literature ter Nacionalne identitete*, in *drugimi sosedi*, kamor sodijo teme s področja *Evropskih držav, Šole in izobraževanja, Kraljevine Italije, Politike in strank, Vojn in Beneške republike*;
- (b) preko oblikovanja tematskih sklopov (mednodičnih povezav), ki manifestirajo disciplinarne in metodološke specifikke obeh ved.

Glede na prvi cilj pričujoče razprave lahko sklenemo, da je polje slovenske zgodovine bogato z vidika števila objav in pestro z vidika prisotnih tem. Teme, ki v tem prostoru dominirajo, so vezane na vojne, politiko, urbanizem in cerkev, kar za sabo potegne nekoliko presenetljiv sklep in sicer, da je slovenska zgodovina, vsaj kar se tiče obravnavanih revij, relativno ozko tematsko in časovno profilirana. V polju zgodovine bi bilo ob predpostavki, da ta veda obravnava celotno človeško zgodovino, upravičeno pričakovati prisotnost (1) širšega nabora časovnih obdobij, (2) širokega nabora tem, ki so relevantna za različna časovna obdobja in (3) močne disciplinarne povezave s komplementarnimi vedami, na primer arheologijo. Po opravljeni analizi lahko tako sklenemo, da se polje slovenske zgodovine razvija kot (1) selektivno, ekskluzivno oziroma celo eklektično glede preferenčnih tem in (2) časovno relativno ozko profilirano. Na primer teme, ki so vezane na stari in srednji vek, so relativno redke, kar posledično pomeni, da so tudi ta obdobja in disciplinarne povezave z vedami, specializiranimi za tovrstna raziskovanja, šibke. Širitev nabora tem bi zagotovila pestrost vsebine in bi hkrati, seveda ob zagotovljeni integriranosti med druge teme, pripomogla k nadaljnjemu razvoju slovenske zgodovine kot znanstvene discipline.

V zvezi z analizo integriranosti, kar je drugi cilj pričujoče raziskave, je mogoče skleniti, da je generalno polje slovenske zgodovine relativno dobro integrirano. Ta sklep je mogoče utemeljiti na relativno tesnih povezavah (1) med temami v tematskih sklopih, (2) med samimi tematskimi sklopi, in, kar je še posebno zanimivo, (3) z osamelcema. Dobra integriranost je pospremljena tudi z relativno visoko stopnjo longitudinalne stabilnosti polja, kar napoveduje kontinuiteto v razvoju slovenske zgodovine. Vsekakor bi vpeljava novih tem in časovnih obdobij pozitivno vplivala na integriranost in kontinuiteto, še posebej če bi se ti procesi odvijali koordinirano, ciljno in postopno.

Podoben sklep se ponuja tudi glede tretjega cilja pričujoče raziskave, ki naslavlja vpetost antropoloških vsebin v širše tematsko področje slovenske zgodovine. Da so antropološke teme močno integrirane v polje

zgodovine se kaže v ugotovitvi, da si obe področji delita kar 65% tematskega polja (antropološke teme izkazujejo tesne povezave z 11 od 17 zgodovinskih tem). Zraven očitnega sklepa, da obstaja tesna povezava med antropologijo in zgodovino, ti rezultati kažejo tudi na (1) pozitivne komplementarne učinke disciplinarnega sodelovanja in (2) močne humanistične temelje obeh ved. Glede na rezultate gre pričakovati nadaljevanje tega trenda, uvajanje novih tem in časovnih obdobij v polje slovenske zgodovine pa bo integriranost antropologije še okrepilo.

Izhajajoč iz pregleda literature predstavlja pričujoča analiza enega prvih poskusov empiričnega mapiranja tematskega polja slovenske zgodovine s poudarkom na iskanju presečišča z antropologijo. S tega zornega kota so ključni prispevki članka v detekciji tem in orisu strukture ter integriranosti polja, pa tudi v vpogledu v metapodatke objav. Ob tem, pa ima analiza tudi nekatere omejitve:

Analiza temelji na objavah iz relativno omejenega vzorca revij. Kljub temu, da gre za revije, ki so v slovenski znanstveni in strokovni javnosti prepoznane kot najbolj relevantne, bi razširitev nabora nedvomno zagotovila večji vzorec objav, višjo stopnjo kompleksnosti kategorizacijskega modela, in posledično višjo stopnjo rafiniranosti načrta polja slovenske zgodovine;

Analiza temelji na vzorcu, ki se nanaša zgolj na znanstvene publikacije, kar glede na to, da se velik del slovenske zgodovine odvija v akademski sferi, ne predstavlja posebne težave. Vseeno pa bi bilo model mogoče nadgraditi z objavami v drugih virih (npr. strokovne revije, razstave, konference) in na ta način zagotoviti nove dimenzije v tukaj predstavljenem orisu polja slovenske zgodovine;

Nabor metapodatkov temelji na podatkih o objavah, ki so v veliki meri vezani na bazi SICRIS in ARRS, kar predstavlja določeno omejitev pri analizi teh podatkov. Z razširitvijo nabora metapodatkov bi bilo mogoče tudi razširiti in poglobiti vpogled v kontekstualne značilnosti tem ter tako dopolniti prikazano podobo tematskega polja slovenske zgodovine.

Zraven predlaganih izboljšav, pa je mogoče prihodnje delo na tem področju razširiti tudi z novimi raziskovalnimi vprašanji, predvsem takšnimi, ki predstavljajo ekstenzijo pričujoče razprave. Eno pomembnejših vprašanj, ki se že na tej točki, je vprašanje intelektualnega ozadja avtoric in avtorjev, ki delujejo v polju slovenske zgodovine. Če intelektualno ozadje avtoric in avtorjev razumemo kot serijo elementov, ki zajemajo vse od njihovih habilitacij in specializacij, do literature, ki jo uporabljajo pri svojem znanstvenem delu, lahko analiza le te-teh, v presečišču z vsebinami njihovih objav, pomembno pripomore k razumevanju polja slovenske zgodovine in vseh ostalih disciplin, ki so z njim povezane.

MAPPING AND ANALYSIS OF THE OVERLAP BETWEEN HISTORY AND ANTHROPOLOGY IN FOUR SCHOLARLY JOURNALS BETWEEN 2009 AND 2021

Andrej NATERER

University of Maribor, Faculty of Arts, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenia
e-mail: andrej.naterer@um.si

Nirha EFENDIĆ

National Museum of Bosnia and Herzegovina, Ethnology Department, Zmaja od Bosne 3, 7100 Sarajevo, Bosnia and Herzegovina
e-mail: efendicnirha@yahoo.com, etnologija@zemaljskimuzej.ba

SUMMARY

*This article examines the integration of anthropology in Slovenian history over the last decade. It is based on an analysis of 1,707 papers published between 2009 and 2021 in four representative history journals, *Studia Historica Slovenica*, *Zgodovinski časopis*, *Acta Histriae* and *Annales, Series Historia et Sociologia*. A content analysis of papers reveals the integration of the field of history and analyzes the embedding of anthropological content in Slovenian history. The results show (1) that there are 18 distinctive thematic areas in Slovenian history research in the sample under consideration, (2) that the topics can be categorized into 4 groups: (a) National topics (b) Military topics, (c) Local topics and (d) Church-biographical themes, (3) that the presence and relationships between the central themes appears to be uniform from 2009, (4) that the field appears to be strongly masculinized, (5) that history has a strong basis in the humanities, (6) that the themes show a relatively limited range, and (7) that anthropology comprises an integral part of the study of Slovenian history.*

Keywords: history, anthropology, content analysis, thematic mapping, connection between anthropology and history

VIRI IN LITERATURA

- Bauer, Martin (2000):** Classical Content Analysis: A Review. V: Bauer, Martin & George Gaskell (ur.): *Qualitative Researching with Text, Image and Sound – A Handbook*. London, Sage, 131–150.
- Berelson, Bernard (1952):** *Content Analysis in Communication Research*. Glencoe, The Free Press.
- Boyatzis, Richard (1998):** *Transforming Qualitative Information: Thematic Analysis and Code Development*. Thousand Oaks, Sage Publications.
- Bugarič, Boštjan (2009):** Vprašanje razvojnega modela Univerze na Primorskem – mestna univerza ali kampus? *Annales, Series Historia et Sociologia*, 19, 1, 127–140.
- Čeh Steger, Jožica (2015):** Stanko Majcen in vélika vojna. *Studia Historica Slovenica*, 15, 3, 565–576.
- Čoralic, Lovorka (2011):** Verita d'alcuni heretici. *Acta Histriae*, 19, 3, 407–418.
- Darovec, Darko (2021):** Slovenian Nation-Building Mythmaker: Fran Levstik's Martin Krpan. *Acta Histriae*, 29, 3, 457–502.
- Diamond, Jared (2003):** *Guns, Germs, and Steel: The Fate of Human Societies*. New York, W. W. Norton.
- Drisko, James W. & Tina Maschi (2016):** *Content Analysis*. Oxford, Oxford University Press.
- Fišer Pečnikar, Živa (2018):** Etnobotanično izročilo v slovenskih ljudskih ljubezenskih pesmih. *Annales, Series Historia et Sociologia*, 28, 2, 269–282.
- Flick, Uwe (2014):** *An Introduction to Qualitative Research*. 5th Edition, Sage Publications, London.
- Golob, Urška & Uršula Berlot Pompe (2018):** Heterotopične pokrajine. *Annales, Series Historia et Sociologia*, 28, 3, 637–650.
- Goodenough, Ward, H. (2002):** Anthropology in the 20th Century and Beyond. *American Anthropologist*, 104, 2, 423–440.
- Griesser-Pečar, Tamara (2013):** Škof dr. Maksimilijan Držečnik. *Studia Historica Slovenica*, 13, 2/3, 585–601.
- Grivel, Luc, Mutschke, Peter & Xavier Polanco (1995):** Thematic Mapping on Bibliographic Databases by Cluster Analysis: A Description of the S Doc Environment with SOLIS. *Journal of Knowledge Organization*, 22, 2, 70–77.
- Granda, Stane (2017):** Župani – simbol slovenske lokalne samouprave in demokracije. *Studia Historica Slovenica*, 17, 2, 449–461.
- Harari, Yuval Noah (2014):** *Sapiens: kratka zgodovina človeštva*. Ljubljana, Mladinska knjiga.
- Hribernik, Miro (2009):** Vojaštvo v Celju v letih prve svetovne vojne 1914–1918. *Studia Historica Slovenica*, 9, 2, 357–382.
- Jumagaliyeva, Altyнай, Sakharbayeva, Karima, Ulkenbayeva, Aigul & Svetlana Janseitova (2015):** World Modeling Element in Spiritual Culture Determining the Conceptual Picture of the World of Traditional Kazakh Music. *Acta Histriae*, 23, 2, 245–264.
- Jutraž, Anja & Tadeja Zupančič (2015):** Virtualni urbani laboratorij (VuLab) za vključevanje javnosti v načrtovanje urbanega prostora. *Annales, Series Historia et Sociologia*, 25, 1, 85–102.
- Krippendorff, Klaus (2013):** *Content Analysis. An Introduction to Its Methodology*. 3rd ed. California, CA, Sage Publications.
- Košak, Tina (2016):** Sv. Didak iz Alkale ozdravlja bolne. *Annales, Series Historia et Sociologia*, 26, 1, 25–42.
- Kralj, Ana, Žakelj, Tjaša & Martina Rameša (2013):** Odnosi in vrstniško nasilje v avstrijskih, italijanskih in slovenskih šolah. *Annales, Series Historia et Sociologia*, 23, 2, 245–260.
- Lovec, Marko & Danijel Crnčec (2014):** Od dobre do slabe učenke – kritičnorealistična refleksija desetletja Slovenskega članstva v EU. *Studia Historica Slovenica*, 14, 1, 231–252.
- Matan, Ante (2013):** Excerpta manuscripti canfanariensis: vladarske listine i papinska povlastica iz kodeksa monumenta Capituli ecclesiae collegiatae s. sophiae duorum castrorum ab anno 983.–1815. *Acta Histriae*, 21, 4, 513–542.
- Mansfield, Charlie & Jasna Potočnik Topler (2021):** Building the Ethnopôle: Eliciting and Sharing Ethnobotanical Knowledge in Tourism Development. *Annales, Series Historia et Sociologia*, 31, 2, 197–205.
- Mathur, Saloni (2000):** History and Anthropology in South Asia: Rethinking the Archive. *Annual Review of Anthropology*, 29, 89–106.
- Morris, Mike (ur.) (2012):** *Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology*. Malden, Oxford, Wiley-Blackwell.
- Paliaga, Guido, Giostrella, Paola & Francesco Faccini (2016):** Terraced Landscape as Cultural and Environmental Heritage at Risk: An Example from Portofino Park (Italy). *Annales, Series Historia et Sociologia*, 26, 3, 513–522.
- Perovšek, Jurij (2014):** Politična podoba Celja v letih 1918–1941. *Studia Historica Slovenica*, 14, 2–3, 457–477.
- Perovšek, Jurij (2019a):** Narodni svet in slovenska samoodločba leta 1918. *Studia Historica Slovenica*, 19, 2, 333–367.
- Perovšek, Jurij (2019b):** Nastanek Države Slovencev, Hrvatov in Srbov 29. oktobra 1918 in njen narodnozgodovinski pomen. *Studia Historica Slovenica*, 19, 2, 369–399.
- Popan, Cosmin, Arun, Shoba & Gavin Bailey (2020):** Izobraževanje zunaj Sistema. *Annales, Series Historia et Sociologia*, 30, 4, 613–628.
- Rabinow, Paul (1984):** *The Foucault Reader*. New York, Pantheon.
- Rapport, Nigel & Joanna Overing (2003):** *Social and Cultural Anthropology: The Key Concepts*. London, New York, Routledge.

Seymour-Smith, Charlotte (1986): Macmillan Dictionary of Anthropology. London, Basingstoke, Macmillan Press.

Studen, Andrej (2010): Kaj pa hočeš, polip? Acta Histriae, 18, 3, 651–674.

Torkar, Blaž (2019): Vittorio Veneto – zadnja italijanska ofenziva na reki Piavi leta 1918. Studia Historica Slovenica, 19, 3, 737–760.

Urošević, Nataša (2013): Modeli artikulacije urbanog identiteta u monografiji Puna je Pula Mate Balote. Annales, Series Historia et Sociologia, 23, 2, 463–474.

Vitasović-Kosić, Ivana (2021): Etnobotanička istraživanja Krasa i Istre – prikaz najčešće korištenih biljaka (Slovenija, Hrvatska). Annales, Series Historia et Sociologia, 31, 2, 225–244.

Vrbinc, Marjeta & Alenka Vrbinc (2012): Biblijski in literarni frazemi prevajalsko in leksikografsko. Annales, Series Historia et Sociologia, 22, 2, 499–508.

Zerzer, Nada (2009): More Language(s) – More Space(s)? Reflections on the Representation of Heteroglossia and Minority Languages in the Alpe-Adria Region. Annales, Series Historia et Sociologia, 19, 1, 1–16.